YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL
https://dergipark.org.tr/en/pub/ymd
e-ISSN: 2792-0178

Article Type / Makalenin Türü	: Research Article / Araştırma Makalesi
Date Received / Geliş Tarihi	: 10.01.2026
Date Accepted / Kabul Tarihi	: 21.02.2026
Date Published / Yayın Tarihi	: 04.03.2026
DOI	: https://doi.org/10.51576/ymd.1860893
e-ISSN	: 2792-0178
Plagiarism / İntihal	: This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRK HALK MÜZİĞİ DERLEME FAALİYETLERİNDE GÖRÜLEN DEĞİŞİMLER

GÜLER, Emirhan[1]

ÖZ

Türk halk müziği derleme faaliyetleri, geçmişten günümüze kültürel mirasın kayıt altına alınması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bu araştırmanın amacı, geçmişten günümüze Türk halk müziği derleme faaliyetlerinde kullanılan ortamların, kaynak kişi profilinin ve dijital medya araçlarının değişim süreçlerini incelemektir. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde konuya ilişkin kitaplar, tezler, akademik makaleler ile TRT Türk halk müziği repertuvarında yer alan türkü notaları incelenmiştir. Elde edilen bu veriler ilgili literatür doğrultusunda değerlendirilerek tarihsel süreç içerisindeki değişim ortaya konulmuştur. Derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçların ve uygulama ortamlarının tarihsel süreç içinde değiştiği görülmektedir. Buna karşılık, derleme anlayışının temelini oluşturan kaynak kişi ve repertuvar odaklı yaklaşım büyük ölçüde korunmuştur. Erken dönemlerde derleme çalışmaları yazılı notlar ve dikte yöntemiyle yürütülürken, ses kayıt teknolojilerinin kullanılmaya başlanmasıyla süreç kayıt temelli bir yapıya dönüşmüştür. Günümüzde dijital medya araçlarının sağladığı teknik imkânlar sayesinde derleme faaliyetleri kaynak kişilerin doğal icra ortamlarında gerçekleştirilebilmekte ve böylece derleme sürecinin daha esnek ve çok boyutlu bir yapı kazandığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk halk müziği, türkü, derleme, sözlü kültür, halk bilimi.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Müzikoloji Bölümü, Müzikoloji ABD, eguler@adiyaman.edu.tr, https://orcid.org/0000-0003-2772-5709.

CHANGES OBSERVED IN TURKISH FOLK MUSIC COMPILATION ACTIVITIES FROM PAST TO PRESENT

ABSTRACT

Turkish folk music compilation activities have played an important role in recording cultural heritage and transmitting it to future generations from past to present. The aim of this study is to examine the processes of change in the environments where Turkish folk music compilation activities are conducted, the profile of source persons, and digital media tools from past to present. In this research, the historical research method, one of the qualitative research designs, was employed. During the data collection process, books, theses, academic articles related to the subject, and folk song notations included in the TRT Turkish Folk Music repertoire were examined. The data obtained were evaluated in line with the relevant literature, and the changes within the historical process were revealed. It is observed that the technical tools and application environments used in compilation activities have changed over time. However, the source-person and repertoire-oriented approach that forms the basis of the compilation tradition has largely been preserved. In earlier periods, compilation studies were carried out through written notes and dictation methods; with the introduction of sound recording technologies, the process evolved into a recording-based structure. Today, thanks to the technical opportunities provided by digital media tools, compilation activities can be conducted in the natural performance environments of source persons, and thus it has been concluded that the compilation process has gained a more flexible and multidimensional structure.

Keywords: Turkish Folk Music, folk song, compilation, oral tradition, folklore.

GİRİŞ

Her toplum, tarihsel süreç içerisinde kendi yaşam biçimi, sosyal yapısı, inanç sistemi ve çevresel koşulları doğrultusunda özgün bir kültürel yapı geliştirmektedir. Bu kültürel yapı içerisinde ortaya çıkan müzik toplumun gündelik yaşantısıyla doğrudan ilişkili olarak doğal ve tarihsel süreçler içerisinde şekillenmektedir. Bu bağlamda, geleneksel unsurları bünyesinde barındıran Türk halk müziği; yayıldığı coğrafi alanın genişliği, tarihsel sürekliliği ve ele aldığı konuların çeşitliliği bakımından üretildiği kültürel ortamın izlerini yansıtan kendine özgü ve önemli bir müzik türü olarak değerlendirilmektedir (Kınık, 2011: 141).

Bu müzikal yapı içinde yer alan türküler sözlü kültür ortamında üretilmeleri ve aktarılmaları nedeniyle zaman içerisinde değişime açık bir nitelik taşımaktadır. "Türkü" kavramı, Türkiye Türklerinin gündelik yaşamında sıkça kullanılan ve bireylerin zihninde hüzün, sevinç gibi duygularla birlikte belirli bir müzik anlayışını çağrıştıran bir olgu olarak yer almaktadır (Eroğlu, 2017: 79). Köken bakımından "Türk" sözcüğünün nispet eki alarak "Türkî" biçiminde oluştuğu, zamanla Türkçenin ses yapısına uyarlanarak "türkü" şeklini aldığı görüşü yaygın kabul görmektedir (Albayrak, 2012: 611).

Türkülerin ortaya çıkış süreçleri incelendiğinde toplumsal olayları konu edinmeleri, ezgisel yapılarının etkileyici oluşu ve sanatsal niteliklerinin güçlü olması gibi unsurların bu eserlerin uzun süre yaşamasında belirleyici olduğu görülmektedir. Ancak türküler ilk ortaya çıktıkları biçimleriyle varlıklarını sürdürmemekte gerek söz gerekse ezgi bakımından zaman içinde değişime uğramaktadır. Bu değişim süreci kuşaktan kuşağa aktarım sırasında bireysel yorumlar ve yeni duygulanımlar aracılığıyla gerçekleşmekte; türküler bu yönüyle kendini sürekli yenileyen bir yapıya sahip olmaktadır (Artun, 2013: 1). Bununla birlikte bu değişken yapı türkülerin zamanla

unutulması, bağlamından kopması ya da özgün özelliklerinin zayıflaması riskini de beraberinde getirmektedir.

Bu noktada türkü derleme faaliyetleri, sözlü kültür ortamında varlığını sürdüren müzik ürünlerinin belgelenmesi ve korunması açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Derleme, sözlü kültür ortamında varlığını sürdüren müzik ürünlerinin doğal icra bağlamlarında kayıt altına alınması ve belgelenmesi sürecini ifade etmektedir. Ekici'ye (2004: 24) göre derleme; halk bilgisi ürünlerinin belirli bir zaman ve mekânda alanında uzman kişiler ya da halk bilimine ilgi duyan araştırmacılar tarafından bu ürünleri üreten ve aktaran kişilerden sözlü, yazılı ve görsel yollarla kaydedilmesi ve maddi unsurların toplanması sürecidir.

Geleneksel derleme anlayışında türkülerin doğal icra ortamlarında ve yöresel müzik geleneğini sürdüren kaynak kişiler aracılığıyla kayıt altına alınması esas alınmıştır. Bu yaklaşım; derlenen eserlerin melodik ve söz unsurlarıyla birlikte icra tavrı, söyleyiş biçimi ve kültürel bağlamına ilişkin bilgilerin de belgelenmesine olanak sağlamıştır. Türkiye'de halk ezgilerine yönelik gerçekleştirilen derleme çalışmaları kültürel mirasın korunması ve aktarılması açısından önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Ancak bu çalışmalar dönemsel koşullar, maddi ve teknolojik yetersizlikler, derleme yöntemlerindeki farklılıklar ve arşivleme ile analiz süreçlerinde yaşanan sorunlar nedeniyle her zaman hedeflenen düzeye ulaşamamıştır (Nacakcı ve Canbay, 2019: 127).

Derlenen eserlerin geleneksel bağlamla olan ilişkisinin günümüz derleme pratiklerinde nasıl ele alındığı önemli bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Günümüz koşullarında gerçekleştirilen türkü derleme faaliyetlerinin mevcut durumunun geleneksel derleme anlayışıyla ilişkisi açısından değerlendirilmesi; derleme ortamları, kaynak kişi profili ve kullanılan teknik araçlar bakımından yaşanan değişimlerin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma, Türk halk müziği derleme faaliyetlerini geçmişten günümüze tarihsel bir perspektif içinde ele almayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de Halk Müziği Derleme Faaliyetlerine Kısa Bir Bakış

Türk halk müziği, yüzyıllar boyunca sözlü kültür ortamında üretilmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmıştır. Derleme çalışmaları, müzikal birikimin korunması ve kayıt altına alınmasında belirleyici olmuştur. Zamanla farklı yöntemlerin ve kurumların devreye girmesiyle bu çalışmalar sistematik bir nitelik kazanmıştır. Türkiye'de halk müziği derleme anlayışının kökenleri modern dönemden önceye uzanmaktadır. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Ali Ufkî Bey ve Kantemiroğlu tarafından geliştirilen nota yazım sistemleri müzik eserlerin sözlü aktarım ortamından yazılı kültüre geçirilmesini sağlamış ve erken dönem derleme niteliği taşıyan uygulamaların öncüsü olmuştur (Behar, 2012: 42). Ali Ufki (1610-1675) (Albert Babowski, Santurî Ali Bey) Avrupa müziğinde kullanılan nota yazısını Türk müziğine uyarlayarak 1650'de yazmaya başladığı "Mecmua-i Saz ü Söz" adlı eserinde geleneksel sanat müziği ve halk müziğine ilişkin 400'ü aşkın eseri nota yazısıyla günümüze ulaştırmıştır (Uçan, 2000: 48). Bu çalışmalar halk müziği ürünlerinin kalıcı hâle getirilmesine yönelik ilk bilinçli adımlar olarak değerlendirilebilir.

XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Türk topluluklarının yaşadığı bölgelerde yürütülen müzikoloji araştırmalarında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Ribakof, Pantosof, Leysek ve Komitas Vardapet gibi araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen alan çalışmaları sonucunda derlenen eserler St. Petersburg, Taşkent ve Budapeşte gibi merkezlerde yayımlanmıştır (Yekta, 1926: 4-5). Bu dönem halk müziği ürünlerinin yazılı ve sistemli biçimde belgelenmeye başlandığı önemli bir aşamayı temsil etmektedir.

Modern anlamda türkü derleme faaliyetlerinin başlangıcı ise Ignácz Kúnos'un 1880'li yıllarda Anadolu'nun batı bölgelerinde gerçekleştirdiği çalışmalarla ilişkilendirilmektedir (Dere ve Çapraz,

2021: 159). Bu süreçte derlemenin gerekliliğine ilişkin farkındalık artmış; Necip Asım Yazıksız ve Rauf Yekta Bey gibi isimler halk müziği ürünlerinin notaya alınarak yayımlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Aynı dönemde Gomidas Vartabed'in Kütahya ve çevresinde yürüttüğü çalışmalar Anadolu'da gerçekleştirilen ilk sistemli derleme girişimleri arasında yer almaktadır.

Türk halk müziği ürünlerinin derlenmesine yönelik ilk sistemli ve somut girişimler ise 1920'li yıllardan itibaren gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir "Hars (Kültür) Dairesi" kurulmuş; Türk halk müziği alanında gerek sözlü gerekse saz eserlerinin derlenmesi amacıyla Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde görev yapan köy öğretmenleri, köy muhtarları, sağlık görevlileri ve müzik öğretmenleri gibi yerel paydaşlara anketler gönderilmiştir. Yörelere ait müzik geleneklerinin, mahallî icracıların, kullanılan çalgıların ve yörelere özgü özgün halk ezgilerinin tespit edilmesini amaçlayan bu anketler, 1922 yılında yayımlanmıştır (Altınay, 2000: 124). Halk müziğinin tespiti alanındaki bir diğer önemli girişim ise Hars (Kültür) Müdürlüğü tarafından 1925 yılında Seyfettin ve Sezai kardeşlerin Batı Anadolu'ya müzik derlemeleri yapmak üzere görevlendirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu derleme gezisinin ardından hazırlanan raporlar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanarak kamuoyuna sunulmuştur (Evliyaoğlu ve Baykurt, 1988: 129). Sahada ilk defa dikte usulü ile yapılan derlemede derlenen 76 ezgi "Yurdumuzun Nağmeleri" adı ile yayınlanmıştır. (1926) ilk anket çalışması ile yapılan derleme (1922) ile ilk fonografsız ve dikte usûlü ile yapılan Batı Anadolu derlemeleri (1925) başarılı sonuçlandırılamamıştır (Coşkun Elçi, 2008:43).

Türkiye'de halk ezgilerine yönelik derleme çalışmalarının gelişim sürecinde en belirleyici kırılma noktalarından biri, ses kayıt teknolojilerinin kullanılmaya başlanması özellikle de fonografın icadıdır. 1877 yılında Thomas Edison tarafından icat edilen ve Rumca kökenli olarak "ses yazan" anlamına gelen fonograf, halk müziği derlemelerinde sesin doğrudan kaydedilmesine imkân tanıyarak derleme pratiğinde köklü bir dönüşüm yaratmıştır (Felek, 1979: 51). Bu teknolojik gelişme derlenen ezgilerin özgün icra özellikleriyle birlikte korunmasını mümkün kılmış; Türkiye'de gerçekleştirilen halk müziği derleme çalışmalarının daha sistemli, güvenilir ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Fonografla çalışmanın gerekliliği ortaya çıkınca Dâru'l-Elhan müdürü Yusuf Ziya Paris'te bulunan Cemal Reşit Rey'den fonograf istemiş ve fonograf 30 Temmuz 1926'da İstanbul'a getirilmiştir (Şenel, 1991:108). Cumhuriyet döneminde Türk halk müziği derleme faaliyetleri kurumsal bir nitelik kazanmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılandırılan Darü'l-Elhan tarafından yürütülen çalışmalar, Türk halk müziği derleme sürecinde önemli bir aşamayı oluşturmuştur (Balkılıç, 2009: 77). Dârü'l-Elhan, fonografın temin edilmesinin ardından 1926–1929 yılları arasında dört derleme gezisi düzenlemiş ve bu gezilerde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaklaşık 1.000 halk ezgisi kayıt altına alınmıştır. Fonografla kaydedilen ilk eser "Kozanoğlu" türküsü olup daha sonra konservatuvar arşivinde bulunarak notaya alınmıştır. Söz konusu derlemeler konservatuvar tarafından yayımlanmış; Mahmut Ragıp Gazimihâl ilk üç geziyi Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz, dördüncü geziyi ise Şarki Anadolu Türkü ve Oyunları adlı eserlerinde değerlendirmiştir (Coşkun Elçi, 2008:43).

1936 yılında gerçekleştirilen derleme gezisi, Türkiye'de halk müziği derleme çalışmalarında yöntemsel bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. Bela Bartok, bu döneme ilişkin olarak "gerçek bir halk ezgisi derlemesi için yol gösterebilecek kimsenin bulunmadığını" ifade etmiş (Bartok, 2017:250) ve Ahmet Adnan Saygun ile birlikte Adana'da bir derleme gezisi gerçekleştirmiştir. Bu gezide yaklaşık 90 halk ezgisi kayıt altına alınmıştır (Ersoy, 1993: 2). Bartok'un katkılarının ardından 1937-1952 yılları arasında Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından ülke genelini kapsayan sistemli derleme gezileri düzenlenmiş; 246 yerleşim merkezinde

2305 icracıdan alınan kayıtlar sonucunda yaklaşık 9000 halk ezgisi arşivlenmiştir (Akkaş, 2015: 129; Kaya, 2014: 21).
İlerleyen yıllarda derleme faaliyetleri TRT bünyesinde sürdürülmüştür. 1967 yılında gerçekleştirilen derleme gezisinde Türkiye'nin farklı bölgelerinden 1738 türkü, 1971 yılında yapılan bir diğer gezide ise Erzurum ve Kars yöresinden yaklaşık 250 türkü derlenmiştir (Büyükyıldız, 2004: 176). Bunun yanı sıra bölge radyoları ve radyo sanatçılarının katkılarıyla yerel icracılardan yapılan kayıtlar sonucunda binlerce türkü TRT arşivine kazandırılmıştır (Büyükyıldız, 2004: 177; Şenel, 2014: 1010). Bu süreç TRT'nin Türk halk müziği repertuvarının oluşturulmasında ve korunmasında merkezi bir rol üstlendiğini göstermektedir.
Bu tarihsel gelişim süreci türkü derleme çalışmalarının sadece müzikal ürünlerin kayıt altına alınmasına yönelik bir faaliyet olmadığını; sözlü kültür ortamında üretilen müzikal birikimin korunması, belgelenmesi ve kuşaklar arası aktarımının sağlanması açısından temel bir işlev üstlendiğini ortaya koymaktadır. Farklı dönemlerde yürütülen derleme çalışmaları yöresel müzikal çeşitliliğin görünür kılınmasına katkı sağlamış ve Türk halk müziği repertuvarının oluşumunda belirleyici olmuştur. Bu yönüyle derleme faaliyetleri Türk halk müziğinin sürekliliğini güvence altına alan temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Problem Durumu

Türk halk müziği, sözlü kültür ortamında üretilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan zengin bir müzikal mirası temsil etmektedir. Bu mirasın korunması ve belgelenmesinde türkü derleme faaliyetleri temel bir rol üstlenmektedir. Ancak derleme faaliyetleri tarihsel süreç içerisinde kullanılan teknik araçlar, uygulama ortamları ve yöntemler bakımından önemli değişimler geçirmiştir. Erken dönemlerde yazılı notlar ve dikte usulüyle yürütülen derlemeler, zamanla ses kayıt teknolojilerinin devreye girmesiyle farklı bir boyut kazanmış; günümüzde ise dijital medya araçlarının yaygınlaşmasıyla derleme pratikleri yeniden şekillenmiştir.
Alan yazınında, Türk halk müziği derleme faaliyetlerinin tarihsel gelişimine, kurumsal yapılara ve yöntemlere ilişkin çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte (Aksu, 2010; Altınay, 2000; Coşkun Elçi 2008); geçmişten günümüze derleme ortamları, kaynak kişi profili ve dijital medya araçlarının derleme sürecine etkilerinin bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle günümüzde gerçekleştirilen derleme faaliyetlerinin geleneksel derleme anlayışıyla hangi noktalarda örtüştüğü ya da ayrıştığı hususu yeterince açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu nedenle güncel derleme pratiklerinin tarihsel bağlam içinde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Araştırmanın problem cümlesini "Türk halk müziği derleme faaliyetleri geçmişten günümüze nasıl bir gelişim süreci göstermiştir?" sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:
Geçmişten günümüze Türk halk müziği derleme faaliyetleri hangi ortamlarda gerçekleştirilmiştir?
Türk halk müziği derleme faaliyetlerinde kaynak kişi profili geçmişten günümüze nasıl bir değişim ve süreklilik göstermiştir?
Dijital medya araçları geçmişten günümüze Türk halk müziği derleme faaliyetlerine nasıl yansımıştır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türk halk müziği derleme faaliyetlerini geçmişten günümüze tarihsel bir perspektifle ele alarak; derlemelerin gerçekleştirildiği ortamları, kaynak kişi profilindeki değişimleri ve dijital medya araçlarının derleme sürecine yansımalarını incelemektir. Bu doğrultuda araştırmada farklı dönemlerde kullanılan derleme ortamları ve yöntemleri

karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş; geleneksel derleme anlayışının günümüz uygulamaları ile ne derece örtüştüğü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Türk halk müziği, sözlü kültür ortamında üretilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan zengin bir müzikal birikimi temsil etmektedir. Bu birikimin korunması ve belgelenmesinde türkü derleme faaliyetleri temel bir işlev üstlenmektedir. Ancak derleme faaliyetleri tarihsel süreç içerisinde kullanılan teknik araçlar, uygulama ortamları ve yöntemler bakımından önemli dönüşümler geçirmiştir. Bu araştırma, söz konusu dönüşümü geçmiş-günümüz sürekliliği içinde ele alarak derleme anlayışında yaşanan değişimleri bütüncül bir bakışla değerlendirmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca araştırma dijital medya araçlarının derleme faaliyetlerine etkisini tarihsel bağlamından koparmadan ele alması ve güncel uygulamaları geleneksel derleme anlayışıyla ilişkilendirmesi yönüyle alanda yapılacak yeni araştırmalara yöntemsel ve kuramsal bir zemin sunmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden tarihsel araştırma yöntemi temel alınarak yürütülmüştür. Tarihsel araştırmalar, bir olgunun geçmişteki gelişim sürecini ortaya koyarak güncel uygulamaların daha sağlıklı biçimde değerlendirilmesine ve gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutmaya imkân sağlamaktadır. Nitekim tarihsel araştırmalarda kullanılan temel veri kaynaklarını dokümanlar ve kalıntılar oluşturmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2011: 42).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında Türkiye'de türkü derleme faaliyetlerine ilişkin kitaplar, tezler ve akademik makaleler incelenmiş; elde edilen bilgiler değerlendirilerek araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Bunun yanında TRT Türk halk müziği nota arşivinde yer alan repertuvar notalarından da yararlanılmıştır. Elde edilen veriler düzenlenerek bulgular bölümünde tablolar hâlinde sunulmuş ve yer yer nota örnekleriyle desteklenmiştir.

Derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçlara ilişkin değerlendirmeler ise alan yazını ve TRT repertuvarında yer alan notaların kimlik bilgileri dikkate alınarak yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013: 256) göre betimsel analiz; analiz çerçevesinin oluşturulması, verilerin tematik çerçeveye göre düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda veriler; derleme biçimi, kaynak kişi ve kayıt türüne ilişkin kimlik bilgileri temelinde ele alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Türk halk müziği derleme faaliyetlerinin geçmişten günümüze gerçekleştirildiği ortamlar, kaynak kişi profili ve dijital medya araçlarının derleme sürecine yansımaları başlıkları yer almaktadır.

Geçmişten Günümüze Derleme Faaliyetlerinin Gerçekleştirildiği Ortamlar

Türkiye'de türkü derleme faaliyetleri, gerçekleştirildikleri dönemlerin teknik olanakları ve kurumsal yapılanmaları doğrultusunda farklı mekânlarda yürütülmüştür. Erken Cumhuriyet döneminde derlemeler ağırlıklı olarak saha dışı ve merkez temelli ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Hars (Kültür) Dairesi tarafından yerel paydaşlara gönderilen anketler aracılığıyla yürütülen çalışmalar derleme faaliyetlerinin fiziksel olarak icra

mekânından bağımsız, yazılı ve dolaylı bir ortamda gerçekleştirildiğini göstermektedir (Altınay, 2000: 124). Bu dönemde derleme faaliyetleri kaynak kişiye doğrudan ulaşılan bir saha ortamından ziyade merkezden yürütülen yazışma ve belge üretimine dayalı bir mekânsal çerçevede yürütülmüştür.

1925 yılında Batı Anadolu'da gerçekleştirilen derleme gezileriyle birlikte derleme faaliyetleri saha ortamına taşınmış; kaynak kişilerle yüz yüze temas kurulan mekânlarda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak fonograf kullanılmaksızın dikte usûlüyle gerçekleştirilen bu derlemelerde ezgilerin yazıya geçirilmesi, icranın gerçekleştirildiği ortamda anlık dinleme ve belleğe dayalı olarak yapılmıştır (Coşkun Elçi, 2008: 43). Bu nedenle, derleme mekânı genellikle kaynak kişinin bulunduğu yerleşim alanlarıyla sınırlı kalmış ve teknik yetersizlikler nedeniyle her zaman sağlıklı sonuçlar elde edilememiştir.

Fonografın 1926 yılında Dârü'l-Elhan bünyesinde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte derleme faaliyetlerinde mekânsal açıdan önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Taşınabilir ses kayıt cihazlarının kullanımı derlemelerin doğrudan icranın gerçekleştirildiği saha ortamlarında yapılmasına imkân tanımış; böylece ezgiler, kaynak kişilerin bulundukları yerleşim alanlarında sesli olarak kayıt altına alınabilmiştir (Şenel, 1991: 108). 1926-1929 yılları arasında gerçekleştirilen derleme gezileri saha temelli kayıt ortamlarının Türk halk müziği derleme pratiğinde belirleyici hâle geldiğini göstermektedir (Coşkun Elçi, 2008: 43). Bu geziler kapsamında derleme faaliyetlerinin yalnızca köy evleriyle sınırlı kalmadığı, dönemin farklı sosyal ve kamusal mekânlarında da gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Dârü'l-Elhan tarafından düzenlenen bir derleme gezisinde Konya'da ilk çalışmaların bir hapishane ortamında yürütüldüğü; Çopur İsmail Ağa'nın oğulları Ahmet ve İbrahim Ağalar ile Silleli İbrahim Efendi'nin yöreye ait kaynak kişiler olarak tespit edildiği görülmektedir (Altınay, 2000: 124). Bu örnek fonografın sağladığı teknik olanaklar sayesinde derleme mekânlarının çeşitlendiğini ve saha çalışmalarının farklı toplumsal ortamlara yayılabildiğini ortaya koymaktadır.

1936 yılında Bartok ve Saygun tarafından gerçekleştirilen Adana derlemesi ve sonrasında Ankara Devlet Konservatuvarı bünyesinde yürütülen çalışmalar (Ersoy, 1993: 2; Kaya, 2014: 21) derleme ortamlarının kurumsal ve bilimsel bir çerçeve kazandığını göstermektedir. Bu dönemde derlemeler hem saha ortamlarında hem de kayıtların çözümlendiği konservatuvar ve arşiv mekânlarında yürütülmüş; derleme süreci çok aşamalı bir yapıya kavuşmuştur.

İlerleyen yıllarda derleme faaliyetlerinin TRT bünyesinde sürdürülmesiyle birlikte radyo stüdyoları ve bölge radyoları, türkü derlemelerinin gerçekleştirildiği temel mekânlar arasına girmiştir (Büyükyıldız, 2004: 176–177; Şenel, 2014: 1010). Yerel icracıların stüdyo ortamlarında kayda alınması derleme faaliyetlerini saha ortamından kısmen uzaklaştırmış; buna karşın arşivleme, standartlaştırma ve repertuvar oluşturma açısından yeni bir mekânsal çerçeve ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde gerçekleştirilen türkü derleme çalışmalarının ise ağırlıklı olarak saha temelli ve kaynak kişilerin doğal yaşam alanlarında yürütüldüğü görülmektedir. Muğla yöresine ait bir kına türküsü üzerine yapılan derleme çalışmasında veri toplama süreci kaynak kişinin yaşadığı mahallede yüz yüze görüşme ve gözlem tekniklerine dayalı olarak gerçekleştirilmiş; derleme faaliyeti kaynak kişinin gündelik yaşamını sürdürdüğü yerleşim ortamında yürütülmüştür (Dönmez, 2023). Benzer şekilde Sivas ili İmranlı ilçesinde gerçekleştirilen alan araştırmasında da derleme faaliyetleri kaynak kişinin evi başta olmak üzere yerel yerleşim alanlarında gerçekleştirilmiş; halk ozanı ile ev ortamında yapılan görüşmeler sırasında türkülerin ses kaydı alınmıştır (Kayapınar ve Özaltunoğlu, 2019). Bu çalışmada ayrıca Halk Eğitimi Merkezi gibi yerel kurumsal mekânların kaynak kişiye ulaşma ve derleme sürecini başlatma açısından dolaylı bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Her iki çalışma da günümüz derleme faaliyetlerinde stüdyo ortamından ziyade kaynak kişilerin doğal icra ve yaşam alanlarının tercih edildiğini; taşınabilir dijital kayıt

cihazlarının kullanımıyla ev içi ve yerel saha ortamlarının derleme mekânı olarak öne çıktığını göstermektedir.
Bu bağlamda, farklı dönemlerde gerçekleştirilen türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan mekânlar, dönemsel özellikler ve yöntemler dikkate alınarak Tablo 1'de özetlenmiştir.

Dönem	Derleme Ortamları (Mekânlar)	Temel Yöntem / Araç	Temsil Eden Çalışmalar
Fonograf Öncesi Dönem	Merkez temelli yazışma ortamı (saha dışı), kaynak kişilerin bulunduğu yerleşim alanları (saha)	Anket, dikte usûlü (fonografsız)	Altınay, 2000; Coşkun Elçi, 2008
Fonograf Sonrası Dönem	Yerleşim alanları, saha ortamları, kamusal mekânlar (hapishane vb.)	Fonograf ile ses kaydı	Şenel, 1991; Coşkun Elçi, 2008; Altınay, 2000
Kurumsal Dönem	Saha ortamları, konservatuvar, arşiv, radyo stüdyoları	Sistemli kayıt, arşivleme, stüdyo kaydı	Ersoy, 1993; Kaya, 2014; Büyükyıldız, 2004
2000 Sonrası Dönem	Kaynak kişinin evi, yerel yerleşim alanları, saha ortamları, yerel kurumsal mekânlar, halk eğitim merkezleri	Görüşme, gözlem, dijital ses kaydı	Kayapınar ve Özaltunoğlu, 2019; Dönmez, 2023

Tablo 1. Derleme Faaliyetlerinde Ortamların Dönemsel Dağılımı[2]

Tablo 1'de görüldüğü üzere türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan ortamlar fonograf öncesi, fonograf sonrası, kurumsal dönem ve 2000 sonrası olmak üzere dönemsel bir ayrım çerçevesinde sınıflandırılmıştır. Geçmişten günümüze derleme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ortamlar, kullanılan kayıt teknolojileri ve kurumsal yapılanmalar dikkate alınarak dönemsel olarak sınıflandırılmıştır. Derleme sürecinde öne çıkan mekânlar, icranın gerçekleştiği saha ortamları ile kayıtların işlendiği ve korunduğu kurumsal mekânları kapsayacak biçimde değerlendirilmiştir.

Geçmişten Günümüze Derleme Faaliyetlerinde Kaynak Kişi Profili

Geçmişten günümüze türkü derleme faaliyetlerinde kaynak kişi profili kullanılan yöntem ve teknikler dönemsel olarak değişiklik gösterse de özünde büyük ölçüde aynı nitelikleri korumuştur. En erken dönemlerden itibaren derleme faaliyetlerinin merkezinde yörede yaşayan mahallî icracılar, âşıklar ve halk müziği repertuvarını kuşaktan kuşağa aktaran bireyler yer almıştır (Altınay, 2000; Coşkun Elçi, 2008). Bu kişiler türküleri doğrudan icra etmeleri ve yöresel müzik belleğini temsil etmeleri nedeniyle derleme sürecinin temel bilgi ve repertuvar kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde değişen unsur kaynak kişi profilinden ziyade bu kişilere ulaşma biçimleri olmuştur. Erken dönemlerde kaynak kişilere anketler ve aracı kişiler yoluyla dolaylı biçimde temas kurulurken (Altınay, 2000: 124), günümüzde alan araştırmalarının yaygınlaşmasıyla birlikte kaynak kişilerle doğrudan görüşmeler gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Dönmez, 2023). Kaynak kişi profilindeki bu süreklilik ile yöntemsel dönüşüm arasındaki ilişki Tablo 2'de özetlenmiştir.

[2]Dönemlendirme türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan temel kayıt teknolojileri ve kurumsal yapılanmalar esas alınarak yapılmıştır. Tabloda yer alan mekânlar, yalnızca kaynaklarda açıkça belirtilen bilgilere dayanmaktadır. Arşivler, icra mekânı değil; derleme sürecinin kayıt, çözümleme ve koruma aşamalarında kullanılan kurumsal mekânlar olarak değerlendirilmiştir.

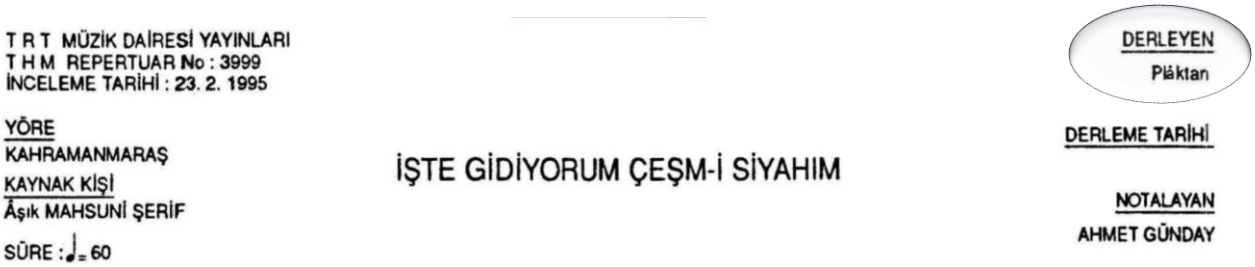
Dönem	Kaynak Kişi Profili	Kaynağa Ulaşma Biçimi	Kullanılan Yöntem / Araç	Açıklama
Erken Dönem (1920'ler)	Yörede yaşayan mahallî icracılar, âşıklar	Dolaylı (anketler, aracı kişiler)	Yazılı anket, dikte	Kaynak kişi doğrudan değil, aracılar üzerinden temsil edilmiştir
Fonograf Sonrası Dönem	Yörede yaşayan mahallî icracılar, âşıklar	Doğrudan	Saha çalışması, ses kaydı	İcra ve üslup doğrudan kayıt altına alınabilmiştir
Kurumsal Dönem	Yörede yaşayan mahallî icracılar, âşıklar	Doğrudan (kurumsal seçilim)	Sistemli kayıt ve arşivleme	Aynı kaynak kişiler daha düzenli ölçütlerle seçilmiştir
2000 Sonrası Dönem	Yörede yaşayan mahallî icracılar, âşıklar	Doğrudan	Görüşme, gözlem, dijital kayıt	Yöntemler çeşitlenmiş, kaynak kişi profili korunmuştur

Tablo 2. Geçmişten Günümüze Türkü Derleme Çalışmalarında Kaynak Kişi Profili ve Yöntemler

Tablo 2 incelendiğinde türkü derleme çalışmalarında kaynak kişi profilinin dönemler arasında farklılaşmadığı; her dönemde derleme sürecinin aynı toplumsal kesime yani yörede yaşayan mahallî icracılara ve âşıklara dayandığı görülmektedir. Buna karşılık tablo 2 derleme faaliyetlerinin yöntemsel boyutunda belirgin bir dönüşüm yaşandığını ortaya koymaktadır. Kaynak kişilere ulaşma biçimi erken dönemlerde dolaylı ve aracılı bir yapı sergilerken zamanla doğrudan saha temelli ve yüz yüze etkileşime dayalı bir nitelik kazanmıştır. Bu yönüyle tablo 2 türkü derleme çalışmalarında süreklilik gösteren unsur ile değişim gösteren unsurun açık biçimde ayrıştığını göstermektedir.

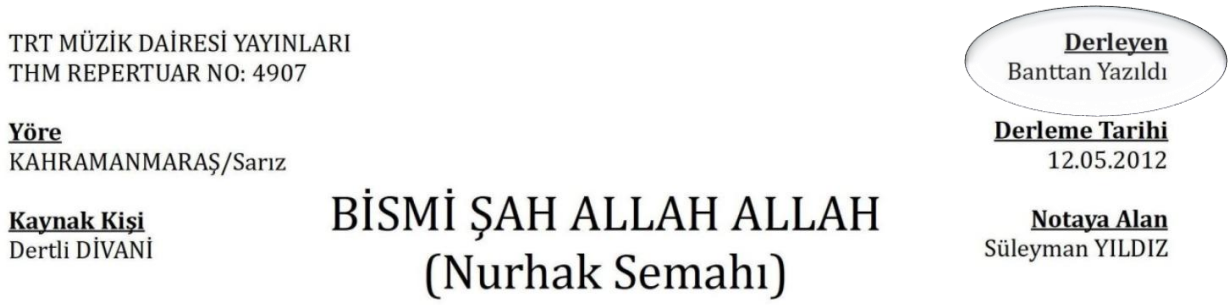
Geçmişten Günümüze Dijital Medya Araçlarının Türkü Derleme Faaliyetlerine Yansımaları

Türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçlar, tarihsel süreç içerisinde önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Erken dönem derleme çalışmalarında kayıt işlemleri çoğunlukla yazılı notlar, dikte usulü ve sınırlı teknik imkânlar çerçevesinde gerçekleştirilmiş (Altınay, 2000: 124); bu durum derlenen eserlerin icra özelliklerinin eksik ya da sınırlı biçimde kayda geçirilmesine yol açmıştır. Fonografın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte sesin doğrudan kaydedilmesi mümkün hâle gelmiş; derleme faaliyetlerinde teknik açıdan önemli bir kırılma yaşanmıştır (Şenel 1991:108). Bu gelişme, türkülerin yalnızca melodik yapılarıyla değil, icra üslubu ve performans özellikleriyle birlikte belgelenmesine imkân tanımıştır. Ses kayıt teknolojilerinin sağladığı bu olanak derlenen icraların daha sonra ayrıntılı biçimde çözümlenerek notaya aktarılmasını mümkün kılmış; böylece notalar, yalnızca ezginin değil icra pratiklerinin de bir yansıması hâline gelmiştir. Özellikle 1970'li ve 1980'li yıllardan sonra repertuvara alınan bazı eserlerin saha ortamında yapılan derlemelerden ziyade icracıların plak ve kaset kayıtlarına dayanılarak notaya alındığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda aşağıda yer verilen nota örnekleri kayıt temelli derleme anlayışının Türk halk müziği repertuvarına yansımalarını somut biçimde ortaya koymaktadır.

Nota 1. Plaktan Derlenen İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım adlı türkünün kimlik bilgileri.

Nota 1'de plaktan derlenmiş olan TRT Repertuvarı 3999 numaralı "İşte Gidiyorum Çeşm-i Siyahım" adlı türkü notasının kimlik bilgileri kısmı yer almaktadır. Notanın kimlik bölümünde eserin repertuvara hangi kaynak üzerinden alındığı, derleme biçimi ve notaya alma sürecine ilişkin bilgiler görülmektedir. Bu örnekte kaynak kişinin Mahzuni Şerif olduğu anlaşılmakta; eserin sanatçının plak kaydındaki icrasına dayalı olarak notaya aktarıldığı görülmektedir. Bu örnekten de anlaşıldığı üzere türkü derleme faaliyetlerinde plak kayıtlarının dolaylı bir kaynak olarak nasıl kullanıldığını ve kayıtlı icraların, kaynak kişinin saha ortamında bizzat yer almaması durumunda bile derleme ve notaya alma sürecine temel teşkil edebildiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Böylece derleme sürecinin yalnızca saha ortamında gerçekleştirilen yüz yüze kayıtlarla sınırlı kalmadığı; Mahzuni Şerif gibi güçlü icracıların kayıtlı icralarının da kaynak kişi işlevi üstlenerek repertuvara dâhil edilebildiği anlaşılmaktadır.

Nota 2. Banttan Derlenen Bismi Şah Allah Allah adlı türkünün kimlik bilgileri.

Nota 2'de banttan derlenmiş olan TRT Repertuvarı 4907 numaralı "Bismi Şah Allah Allah" adlı türkü notasına ait kimlik bilgileri yer almaktadır. Kimlik bölümünde eserin derleme kaynağının bant kaydı olduğu kaynak kişinin Dertli Divani olduğu ve derleme tarihinin 2012 yılına ait olduğu görülmektedir. Bu örnek manyetik bant kayıtlarının derleme sürecinde birincil kaynak olarak kullanıldığı daha güncel bir uygulamayı yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Kaynak kişinin icrasının doğrudan ses kaydı üzerinden notaya aktarılması icra özelliklerinin ve performans ayrıntılarının daha ayrıntılı biçimde belgelenmesine imkân tanımıştır. Plak ve bant gibi analog kayıt ortamlarının dijital medya araçları öncesinde olduğu kadar günümüze yakın dönemlerde de derleme faaliyetlerinde etkin biçimde kullanılmaya devam ettiğini ve kayıt temelli derleme anlayışının süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

2000'li yıllardan itibaren dijital medya araçlarının yaygınlaşması türkü derleme faaliyetlerinde yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Taşınabilir dijital ses ve görüntü kayıt cihazları sayesinde araştırmacılar kaynak kişilere doğrudan ulaşabilmiş; derleme süreci, doğal icra ortamlarını da kapsayan çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır. Nitekim Muğla yöresine ait bir kına türküsü üzerine yapılan çalışmada derleme faaliyeti kaynak kişinin yaşadığı mahallede yüz yüze görüşme ve gözlem teknikleriyle gerçekleştirilmiştir (Dönmez, 2023). Benzer biçimde Sivas ili

İmranlı ilçesinde yürütülen alan araştırmasında da türkülerin, kaynak kişinin ev ortamında dijital kayıt araçlarıyla kayda alındığı görülmektedir (Kayapınar ve Özaltunoğlu, 2019).
Türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçların tarihsel süreç içerisinde birbirini dışlayan değil birbirini tamamlayan bir dönüşüm çizgisi izlediği görülmektedir. Fonografla başlayan ses kayıt pratiği plak ve bant gibi analog kayıt ortamları aracılığıyla kayıt temelli derleme anlayışının yerleşmesini sağlamış; dijital medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bu yaklaşım daha esnek, erişilebilir ve çok boyutlu bir yapıya kavuşmuştur. Bu süreçte değişen esas unsur, derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçlar ve yöntemler olurken; kaynak kişi, icra ve repertuvar odaklı yaklaşım büyük ölçüde korunmuştur. Dolayısıyla dijital medya araçları, Türk halk müziği derleme faaliyetlerinde bir kopuştan ziyade geçmişte şekillenen kayıt temelli derleme pratiğinin gelişerek devam eden bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçlara bağlı olarak derleme anlayışında yaşanan dönüşüm Tablo 3'te özetlenmiştir.

Dönem / Aşama	Kullanılan Teknik Araç	Derleme Yaklaşımı	Nota ile İlişkisi	Örnek
Erken dönem	Yazılı notlar, dikte usulü	Dolaylı, belleğe dayalı	Sınırlı ve eksik notaya alma	Anketler, dikte derlemeleri
Fonograf dönemi	Fonograf	Doğrudan saha kaydı	İcra özelliklerini yansıtan notalar	Dârü'l-Elhan gezileri
Kayıt temelli repertuvar dönemi	Plak, bant, kaset	Kayıt çözümlemesine dayalı derleme	Kayıt üzerinden notaya alma	Mahzuni Şerif, Dertli Divani
Dijital dönem	Dijital ses ve görüntü kayıtları	Doğrudan saha + doğal ortam	Çok boyutlu ve ayrıntılı notalama	Dönmez (2023); Kayapınar ve Özaltunoğlu (2019)

Tablo 3. Türkü Derleme Faaliyetlerinde Kullanılan Teknik Araçlara Göre Derleme Yaklaşımlarının Dönüşümü[3]

Tablo 3 incelendiğinde türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçların tarihsel süreç içerisinde değiştiği; buna karşın derleme anlayışının belirli bir süreklilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Erken dönemde yazılı ve dikte temelli yöntemlerle yürütülen derleme çalışmaları fonografın kullanımıyla birlikte doğrudan ses kaydına dayalı bir yapıya kavuşmuş; sonraki yıllarda plak, bant ve kaset kayıtları üzerinden repertuvar oluşturma pratiği yaygınlaşmıştır. Bu kayıt temelli yaklaşım dijital medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte daha esnek ve çok boyutlu bir hâl almış; derleme faaliyetleri yeniden saha ortamına yönelmiştir. Tablo 3 teknik araçlar ve yöntemler değişse de derleme sürecinin temelini oluşturan icra, kaynak kişi ve repertuvar odaklı yaklaşımın korunduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Türk halk müziği derleme faaliyetleri geçmişten günümüze tarihsel bir çerçevede ele alınmış; derleme ortamları, kaynak kişi profili ve kullanılan teknik araçlar bağlamında yaşanan dönüşüm ve süreklilikler incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular derleme faaliyetlerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin dönemsel koşullar ve teknolojik imkânlar doğrultusunda değiştiğini; buna karşın derleme anlayışının temelini oluşturan kaynak kişi ve repertuvar odaklı yaklaşımın büyük ölçüde korunduğunu ortaya koymaktadır.

[3] Bu tabloda kullanılan dönemlendirme türkü derleme faaliyetlerinde kullanılan teknik araçlar ve derleme yaklaşımlarındaki dönüşüm esas alınarak, çalışmanın analitik çerçevesi doğrultusunda oluşturulmuştur. Dönem adlandırmaları, literatürde yer alan kronolojik ve yöntemsel bilgilerden hareketle derleme pratiğindeki süreklilik ve dönüşümü görünür kılmak amacıyla kullanılmıştır.

Erken dönemlerde yazılı notlar, dikte usulü ve anket çalışmalarıyla yürütülen derleme faaliyetleri ses kayıt teknolojilerinin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte kayıt temelli bir yapıya evrilmiştir. Özellikle fonograf, plak ve bant gibi analog kayıt ortamları derleme faaliyetlerinde icra özelliklerinin daha ayrıntılı biçimde belgelenmesine imkân tanımış; repertuvar oluşturma sürecinde dolaylı kaynaklar önemli bir işlev üstlenmiştir. Bu süreç derleme faaliyetlerinin yalnızca saha ortamında gerçekleştirilen yüz yüze kayıtlarla sınırlı kalmadığını göstermektedir.

2000'li yıllardan itibaren dijital medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte derleme faaliyetlerinde yeni bir aşamaya geçildiği görülmektedir. Taşınabilir dijital ses ve görüntü kayıt cihazları, araştırmacıların kaynak kişilere doğrudan ulaşmasını kolaylaştırmış; derleme çalışmaları kaynak kişilerin doğal icra ve yaşam ortamlarında gerçekleştirilebilir hâle gelmiştir. Böylece derleme süreci hem teknik hem de mekânsal açıdan daha esnek ve çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla Türk halk müziği derleme faaliyetlerinin tarihsel süreç içerisinde uygulama biçimleri ve teknik araçlar bakımından değişime uğramasına karşın; kaynak kişi, icra ve repertuvar odaklı temel yaklaşımını koruyarak geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

Türk halk müziği derleme faaliyetlerine ilişkin gelecekte yapılacak çalışmalarda dijital medya araçlarının sağladığı teknik imkânlar daha sistematik biçimde değerlendirilerek derleme süreçleri bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Derleme çalışmalarında yalnızca ses kayıtlarının değil icra ortamını ve bağlamı yansıtan görsel ve yazılı verilerin de birlikte belgelenmesi teşvik edilmelidir.

Türk halk müziği derleme faaliyetlerine ilişkin tarihsel farkındalığın artırılması amacıyla akademik çalışmaların yanı sıra eğitim kurumlarında ve kültürel platformlarda bilgilendirici içeriklerin yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

Güncel derleme çalışmalarının, geçmişte uygulanan derleme yöntemleriyle karşılaştırmalı olarak ele alındığı disiplinler arası araştırmaların artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Akkaş, S. (2015). *Türkiye'de cumhuriyet dönemi kültür ve müzik politikaları: (1923- 2000).* Ankara: Sonçağ Yayıncılık.

Aksu, C. (2010). Folklorumuzda türkü derlemeciliği. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi,* (5), 1-5.

Albayrak, N. (2012). Türkü. (Cilt 41, 611-612. ss.) Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

Altınay, F. R. (2000). *Cumhuriyet döneminde Türk halk müziği alanında yapılan bilimsel çalışmalar.* (Doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Artun, E. (2013). *Türkü söyleme geleneği ile türkülerde tür, şekil ve tasnif üzerine düşünceler.* (22-24 Mart) 4. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, Türkü, Türkülerimiz, Öyküleriyle Türküler Sempozyumu, Fethiye-Muğla.

Balkılıç, Ö. (2009). *Cumhuriyet halk ve müzik-Türkiye'de müzik reformu 1922-1952.* Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.

Bartok, B. (2017). *Küçük Asya'dan Türk halk musıkisi.* İstanbul: Pan Yayıncılık.

Behar. C. (2012). *Aşk olmayınca meşk olmaz, Geleneksel Osmanlı / Türk Müziğinde öğretim ve intikal.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Büyükyıldız, Z. (2004). *Kültür taşıyıcısı olarak Türk halk müziği (TRT ve özel radyo örnekleri).* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Coşkun Elçi, A. (2008). Tarihsel gelişim bağlamında Türk halk müziği araştırmaları. *Milli Folklor Dergisi, 20*(78), 27-54.

Dere, H. ve Çapraz, E. (2021). Sait Uğur'un türkü derlemeleri üzerine bir inceleme. *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 1*(2), 157-180. https://doi.org/10.29228/yazitdergisi.53895

Dönmez, A. O. (2023). Muğla yöresine ait bir kına türküsü üzerine derleme çalışması. *Yegâh Müzikoloji Dergisi, 6*(2), 344-365. https://doi.org/10.51576/ymd.1352038

Ekici, M. (2004). *Halk bilgisi (Folklor): derleme ve inceleme yöntemleri.* Ankara: Geleneksel Yayınları.

Eroğlu, T. (2017). "Türkü nedir?". *Kesit Akademi Dergisi, 3*(7), 78-91.

Ersoy, İ. (1993). *Cumhuriyetten günümüze kadar Türk halk müziğindeki değişim.* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Evliyaoğlu, S. ve Baykurt, Ş. (1988). *Türk halk bilimi*. Ankara: Ofset Matbaacılık.

Felek, B. (1979). *Ses kaydının hikayesi. Geçmiş zaman olur ki.* İstanbul: Taha Toros Arşivi.

Kaya, C.V. (2014). *Ankara devlet konservatuvarının halk müziği alan araştırmaları kataloğu.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kayapınar, U. ve Özaltunoğlu, Ö. (2019). Sivas İmranlılı Ozan İsa Koç türkülerinin derlenmesi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), 5*(2), 638-655.

Kınık, M. (2011). Bir iletişim aracı olarak Türk halk müziği ve türküler. *Erciyes İletişim Dergisi, 2*(1), 136-150.

Nacakcı, Z. ve Canbay, A. (2019). *Türk halk müziği derleme çalışmalarında karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri.* (12-14 Aralık). Uluslararası Sanad Kongresi1, Ankara.

Sönmez, V. ve Alacapınar F. G. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şenel, S. (1991). Cumhuriyet dönemi halk müziği araştırmaları. *Folklor/Edebiyat,* 17, 99-128.

Şenel, S. (2014). Cumhuriyet dönemi Türk halk müziği çalışmalarının ana hatları (1922-1960/1960-1980). *Yeni Türkiye. 10*(57). 1001-1022.

Uçan, A. (2000). *Geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe Türk müzik kültürü.* İstanbul: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Yekta, R. (1926). *Anadolu halk şarkıları.* Mukaddeme, Defter,1, İstanbul: İstanbul Belediyesi Konservatuvar Neşriyatı.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Turkish folk music represents a rich cultural heritage shaped and transmitted within an oral tradition. As a musical form sustained primarily through oral transmission, folk songs (türküler) are inherently open to change in both lyrical and melodic structures over time. While this dynamic nature contributes to the continuity and vitality of the tradition, it also entails the risk of loss, transformation, or detachment from the original cultural and performance contexts. In this respect, compilation (derleme) activities play a fundamental role in documenting, preserving, and transmitting folk music products to future generations. Compilation refers to the process of recording and documenting musical works that continue to exist in oral culture, ideally within their natural performance environments and through individuals who embody local musical memory. Throughout the historical development of compilation practices in Türkiye, significant transformations have occurred in terms of environments, technical tools, and institutional structures, while the source person– and repertoire-oriented approach has largely been preserved.

This study examines Turkish folk music compilation activities from past to present within a historical perspective. The main aim is to identify the environments in which compilation activities have been conducted, to analyze changes and continuities in the source person profile, and to evaluate how digital media tools have influenced the compilation process. By addressing these aspects together, the research seeks to provide a comprehensive understanding of the historical evolution of compilation practices and their relationship with contemporary applications.

The study was conducted using the historical research method, which is one of the qualitative research designs. This method enables the examination of a phenomenon's development over time and facilitates a more accurate interpretation of current practices. Data were collected through document analysis, including books, theses, academic articles related to Turkish folk music compilation activities, and repertory scores contained in the TRT Turkish Folk Music notation archive. Evaluations regarding technical tools and compilation methods were based on both the relevant literature and identity information included in TRT repertory notes, such as compilation type, source person, and recording medium. The data were analyzed using descriptive analysis, following a thematic framework aligned with the research questions.

The findings indicate that the environments in which compilation activities have been carried out have diversified over time in line with technological advancements and institutional developments. In the early Republican period, compilation activities were often conducted through indirect, center-based methods such as surveys and written correspondence, largely detached from natural performance settings. With the initiation of field trips in the mid-1920s, compilation activities gradually shifted toward direct engagement with source persons in their local environments; however, the absence of sound recording technologies and reliance on dictation methods limited the accuracy of documentation. A major turning point occurred with the introduction of sound recording technologies, particularly the phonograph, which enabled direct sound recording in field settings and allowed for the preservation of performance characteristics alongside melodic and lyrical content. Subsequent institutional efforts, especially those led by conservatories and later by TRT, contributed to a more systematic and archival-oriented compilation process, introducing new environments such as radio studios and institutional archives.

Despite these environmental and methodological transformations, the source person profile in Turkish folk music compilation activities has shown a strong degree of continuity. Across different historical periods, local performers, minstrels (âşıks), and individuals who carry folk music repertoire through oral tradition have consistently constituted the primary sources of compilation. The principal change has not been in the identity of the source persons but in the ways researchers have accessed and documented them. Early practices relied on indirect contact through intermediaries, whereas later periods increasingly emphasized direct fieldwork, face-to-face interaction, and systematic recording. Contemporary practices further diversify these methods through interviews, participant observation, and digital recording techniques, while maintaining the centrality of the source person.

The study also reveals that technical tools used in compilation activities have evolved in a cumulative manner rather than through abrupt rupture. Early written and dictation-based methods were followed by phonograph recordings, which laid the foundation for a recording-based compilation tradition. Analog media such as records, tapes, and cassettes further reinforced this approach, allowing recorded performances to function as primary or secondary sources for notation and repertory formation. In some cases, recorded performances by prominent artists have served as indirect source material, demonstrating that compilation has not always depended solely on face-to-face field encounters. With the widespread use of digital media tools since the 2000s, compilation activities have gained increased flexibility, accessibility, and multidimensionality. Portable digital audio and video recording devices have enabled researchers to document performances within natural living environments while also capturing contextual and visual information.

Overall, the findings demonstrate that Turkish folk music compilation activities have undergone significant transformations in terms of tools, methods, and environments, yet have preserved their fundamental source person– and repertoire-oriented orientation. Digital media tools should therefore be understood not as a break from traditional compilation practices but as an extension and development of the recording-based approach established in earlier periods. This continuity within change highlights the adaptive nature of compilation practices and underscores their ongoing importance in safeguarding Turkish folk music as a living cultural heritage.